

Major PhDr. Jiří Fidler

UNIF 748 FIDLER

Unifikace československé branné moci

Před osmdesáti lety začala v rámci československé armády rozsáhlá akce, která dostala název unifikace. Jednalo se o sloučení všech jednotek tak zvaného domácího i tzv. zahraničního (legionářského) vojska do jediné organizační struktury.

* * *

Po vyhlášení československé nezávislosti koncem října 1918 se nový stát ocitl v nezáviděníhodné situaci. Snahy českých politiků o respektování historického práva zemí koruny svatováclavské na straně jedné (území historických zemí musí být zachováno v jejich hranicích bez ohledu na představy národnostních menšin) a popírání téhož práva zemí koruny svatoštěpánské (vyčlenění území obývaných Slováky na základě sebeurčovacího práva) bylo řešitelné pouze s pomocí vojenské síly. Od listopadu 1918 do července 1919 tak bylo nové Československo a jeho ozbrojené síly angažováno v celém sledu vojenských konfliktů různé intenzity, přičemž nejsložitějším a nejrozsáhlejším z nich byla válka s bolševickým Maďarskem v květnu a červnu 1919.

Pod dojmem střídavých úspěchů československých vojenských jednotek v těchto konfliktech zmizela takřka přes noc původní politická představa o likvidaci armádní struktury a přechodu na občanskou milici. Právě armáda a z ní hlavně podceňovaná až opovrhovaná domácí složka sehrála rozhodující úlohu při vytvoření hranic Republiky československé, jež pak byly mezinárodně kodifikovány v zámcích v pařížském okolí. Zbytek léta a podzim 1919 tak byly na ministerstvu národní obrany věnovány usilovné práci nad vytvořením plánů na jednotnou armádu československého státu, přičemž určující roli v této činnosti sehrála francouzská vojenská mise v Republice československé. Území republiky bylo rozděleno do čtyřech vojenských regionů podle zemí (zemských vojenských velitelství), z vyšších velitelství byla vytvořena velitelství dvanácti divizí (pět v Čechách, tři na Moravě a ve Slezsku, tři na Slovensku a jedno na Podkarpatské Rusi), dvou horských brigád (obě na Slovensku), později i tří jezdeckých brigád (v Čechách, na Moravě, na Slovensku), několika samostatných dělostřeleckých brigád a dalších jednotek. Každá divize měla být tvořena čtyřmi pěšími pluky, dvěma dělostřeleckými pluky a dalšími menšími jednotkami. Celkový početní stav armády měl dosahovat při dvouleté prezenční službě 150 000 vojáků, tedy necelá 3 % mužské populace státu.

Díky podmínkám svého vzniku však mělo v roce 1919 Československo ve zbrani velmi různorodé skupiny vojáků, obecně rozdělované na domácí a zahraniční vojsko. Domácí vojsko v historických zemích plně navazovalo na vojenskou organizaci bývalého státu, Rakousko-Uherska, včetně rozdělení jeho ozbrojených sil na armádu a domobranu. K domácím vojenským jednotkám se pak počítaly také různé dobrovolnické jednotky, vytvořené hlavně na bázi sokolské organizace. K zahraničnímu vojsku

se počítali hlavně legionáři (francouzští, italští a ruští), kromě nich však také příslušníci tzv. domobrany z Itálie, tedy bývalí zajatci, kteří se dobrovolně přihlásili do československého vojska po 28. říjnu 1918. Šíře spektra vojenských útvarů různých typů je patrná hlavně u jednotek pěchoty, která byla tvořena pěšími pluky domácího vojska (na základě bývalých Infanterie-Regimenten), střeleckými pluky domácího vojska (bývalé Landwehr-Infanterie-Regimenten), střeleckými pluky bývalých honvédů (na Slovensku), dobrovolnickými pluky Stráže svobody, dobrovolnickými prapory a setni-nami, dále pak střeleckými pluky francouzských a italských legií a domobraneckými prapory, přičemž se v krátké době několika měsíců očekával příjezd prvních střeleckých pluků ruských legií. Všechny tyto jednotky měly odlišnou historii svého vzniku, důstoj-nický sbor i vojáky střežící své vlastní tradice, různou vnitřní organizační strukturu, výzbroj i výstroj. Přitom požadavek doby zněl na jednotné vojsko s jednotným velením a jednotnými zájmy.

Rozkaz k unifikaci všech jednotek vydal tehdejší ministr národní obrany Václav Jaromír Klofáč dne 2. ledna 1920 pod čj. 14.002-pres.1919, v němž bylo mj. uvedeno:

„Ruku v ruce zabezpečili jste vy, bratři zahraničních vojsk i formací vytvořených doma po převratu, historické hranice naší vlasti, provedli jste spojením zemí českých se Slovenskem ... střežili jste vnitřní pořádek proti živlům, které nedovedly se smířiti s novou skutečností, podporovali jste vytváření nových řádů vlastního státního života. Když pak nepřítel vztáhl ruku po bratrském Slovensku nasadili jste, vojáci, bez rozdílu, zdali jste byli z legií nebo z domácích útvarů, životy za celistvost vlasti, za její potřeby, za šťastnou budoucnost jejich dětí. V těch všech skutcích ... objevila se naše mladá armáda jako jediný celek naplněný jediným duchem, duchem obětavosti, chrabrosti a upřímné snahy ... Národ chce mít jednotné vojsko, vojsko republikánské, nesené velkolepou kázní našeho zahraničního odboje, ale také nezapomenutelnou solidaritou prvních dnů republiky ... 1. ledna 1920 stanete se všichni jedním tělesem ovládaným tímž duchem. Pluky zahraničního vojska francouzského, italského i ruského stávají se ve smyslu své slavné tradice základem nových pluků, doplněných oddíly vojska domácího ... Tam, kde nové pluky nebudou spojovány z vojska zahraničního a domácího, přeneste, vojáci, do našich nových pluků, ty lepší složky své vojenské minulosti ... Od nynějška máte tvořiti novou tradici, nové dějiny jednotného československého vojska. Nechť není sporu mezi Vámi, aby budoucnost tohoto vojska byla stejně slavná jako jeho minulost ...“

Vzhledem k závažnosti celého problému podpořil ministra Klofáče o několik dní později také prezident republiky Tomáš Garrigue Masaryk svým vlastním rozkazem, kde uváděl:

„Pan ministr národní obrany vydává právě rozkaz ke sjednocení naší armády, složené z částí, které měly svůj zvláštní vznik a vývoj. Schvaluji to úplně ... i naše zahraniční legie vznikly z téže rakouské armády. Nespojuje Vás tento společný vývoj, nýbrž nový duch vojska opravdu demokratického a republikánského ... Proto jest semknutí Vás všech v jednotný vojenský celek nutné ...“

Prezidentův rozkaz byl zaměřen v prvé řadě na důstojníky a vojáky legií, kteří na některých místech nebyli ochotni respektovat rakušáky, proto jeho připomenutí jak společného původu, tak jednotčících prvků. V té době totiž větších či menších porušování vojenské kázně (daný právě rozdělováním vojáků podle původu) bylo velké množství, a ne každý velitel se s ním dokázal vyrovnat tak rázně vojácky jako např.

Nový pěší pluk	Legionářský pluk	Domácí pluk
Pěší pluk 1	1. střelecký pluk Mistra Jana Husi	91. pěší pluk 29. střelecký pluk
Pěší pluk 2	2. střelecký pluk Jiřího z Poděbrad	10. střelecký pluk
Pěší pluk 3	3. střelecký pluk Jana Žižky z Trocnova	3. pěší pluk
Pěší pluk 4	4. střelecký pluk Prokopa Velikého	18. pěší pluk
Pěší pluk 5	5. střelecký pluk Pražský T. G. Masaryka	8. střelecký pluk
Pěší pluk 6	6. střelecký pluk Hanácký	54. pěší pluk
Pěší pluk 7	7. střelecký pluk Tatranský	14. střelecký pluk honvėdů
Pěší pluk 8	8. střelecký pluk Slezský	100. pěší pluk
Pěší pluk 9	9. střelecký pluk K. Havlíčka Borovského	—
Pěší pluk 10	10. střelecký pluk J. Sladkého Koziny	14. střelecký pluk
Pěší pluk 11	11. střelecký pluk F. Palackého	11. pěší pluk
Pěší pluk 12	12. střelecký pluk M. R. Štefánika	12. pěší pluk
Pěší pluk 13	—	93. pěší pluk
Pěší pluk 14	—	67. pěší pluk
Pěší pluk 15	—	15. střelecký pluk
Pěší pluk 16	—	16. střelecký pluk honvėdů
Pěší pluk 17	—	71. pěší pluk
Pěší pluk 18	—	7. střelecký pluk
Pěší pluk 19	—	65. pěší pluk
Pěší pluk 20	—	11. střelecký pluk honvėdů
Pěší pluk 21	21. střelecký pluk	21. pěší pluk
Pěší pluk 22	22. střelecký pluk	74. pěší pluk
Pěší pluk 23	23. střelecký pluk	13. střelecký pluk honvėdů
Pěší pluk 24	—	99. pěší pluk 24. střelecký pluk
Pěší pluk 25	—	25. pěší pluk
Pěší pluk 26	—	26. pěší pluk
Pěší pluk 27	—	25. střelecký pluk
Pěší pluk 28	—	28. pěší pluk
Pěší pluk 29	—	75. pěší pluk
Pěší pluk 30	—	98. pěší pluk 30. střelecký pluk
Pěší pluk 31	31. střelecký pluk	81. pěší pluk
Pěší pluk 32	32. střelecký pluk	34. pěší pluk
Pěší pluk 33	33. střelecký pluk	73. pěší pluk 6. střelecký pluk
Pěší pluk 34	34. střelecký pluk	1. pěší pluk
Pěší pluk 35	35. střelecký pluk	35. pěší pluk
Pěší pluk 36	—	66. pěší pluk
Pěší pluk 37	—	9. střelecký pluk honvėdů
Pěší pluk 38	—	88. pěší pluk
Pěší pluk 39	39. střelecký pluk Výzvědný	72. pěší pluk
Pěší pluk 40	—	31. střelecký pluk
Pěší pluk 41	—	15. střelecký pluk
Pěší pluk 42	—	42. pěší pluk
Pěší pluk 43	—	8. pěší pluk
Pěší pluk 44	—	94. pěší pluk
Pěší pluk 45	—	85. pěší pluk
Pěší pluk 46	—	92. pěší pluk
Pěší pluk 47	—	36. pěší pluk
Pěší pluk 48	—	102. pěší pluk

plukovník Josef Šnejdárek, vojenský velitel Velké Prahy. Ten později ve svých pamětech napsal:

„Po převratu si mi stěžovali dva důstojníci, že je vojáci nezdraví. Zavřel jsem vojáky veřejně a důstojníky tajně. Důstojník si musí umět vynutit kázeň.“

Rozsah článku nedovoluje provést celkový přehled postupu unifikace v celé armádě, podle jednotlivých druhů zbraní a služeb, proto je podán opět na příkladu pěchoty. Její unifikace byla dosti složitým problémem, ne však takovým jako např. u dělostřelectva, ovšem mnohem obtížnějším než třeba u jezdeckta či ženíjných jednotek. Jak bylo uvedeno v ministrově rozkaze, základem nových pěších pluků se staly pluky legionářské pěchoty, kterých bylo celkem jednadvacet. Zbývajících sedmadvacet pěších a čtyři horské pluky byly vytvořeny na základě pěších a střeleckých pluků domácího vojska. Při jejich slučování a novém očíslování byl dodržen úzus, že zůstanou zachována historická čísla legionářských pluků, většinou se však také podařilo zachovat čísla tradičních domácích pluků, a to buď jejich spojením s legionářskými pluky, nebo zachováním jejich tradice. Pro přehlednost je unifikace pěchoty soustředěna v *tabulce*.

Unifikace československé branné moci byla rozhodujícím okamžikem při výstavbě naší armády v jejích počátcích, neboť dokázala skloubit jak českou vojenskou tradici, tak tradici za války v exilu vytvářených československých jednotek. Zlikvidovala elitářské pokusy části vojáků (a to jak legionářů, tak příslušníků domácích jednotek) a během krátké doby stmelila původně různorodé složky v jednotlý a pevný celek. Skvělého výsledku unifikace bylo také využito v roce 1945, kdy obnovená československá armáda opět splynula ze dvou složek, domácí a zahraniční, a přes následnou mnohaletou indoktrinaci si dokázala povědomí o své historii udržet.

Dnes, když můžeme na dějiny vlastního vojska pohlížet bez ideologických či nacionálních predsudků, musíme tvůrcům unifikace vzdát díky za jejich snahu o zachování kontinuity. Právě díky unifikaci nám nezmizel prvek návaznosti jednotlivých vojenských útvarů v různých historických dobách.

A díky tomu má Armáda České republiky ve svém stavu vojenské útvary, které jsou schopny vysledovat svoji historii až do první poloviny 17. století, kdy se stálá armáda objevila jako nový vojenský prvek, a kdy právě české země se staly jednou z kolébek stálé armády. Díky unifikaci zůstala zachována česká vojenská tradice, projevující se např. u mechanizovaného praporu v Táboře jeho útvarovou historií od roku 1619, u výcvikového střediska v Mikulově s jeho historií vojenského útvaru (spojenou převážně s jižní Moravou) od roku 1626, či u výcvikového střediska ve Střebře s jeho dějinami od roku 1629 (opět spojenými s regionem jihozápadních Čech).